

1. Revideáltassék a magyar könyvtárak anyaga és a hiányzó fedőlapok, amíg lehet, sürgősen pótoltsanak.

2. A tanonciskolában magaráztassék meg a jövőd munkás-nemzedéknek, hogy könyvet csonkítani egyenlő a műemlék rombolásával.

3. Az ipartestületek utasítsák a munkaadókat, hogy ebben a szel-  
lemben járjanak el.

4. Az elemi iskolákban tanítsák meg a gyermekeket a könyvek szeretetére és megbecsülésére. Ha van fák és madarak napja, a könyvek is megérdemelnek egy megemlékező napot.

5. Hozassék a következő szankció: aki a rendelő külön kifejezett kívánsága nélkül, önhatomulag letépi a könyvek borítékait, kihágást követ el és mint a magyar könyv, a magyar illusztráció és a magyar rajzolóművészet ellensége, hírlapokban nyilvánosan megbélyegeztetik... A viágot pusztító háború negyedik évében hozunk törvényt a könyvek védelmére.

(Kolozsvár.)

Garázda Péter.

## RAKÓCZI-EMLEKEK.

Nagy sirás vagyon itt közöttünk. — írta Mikes Kelemen 1735 április nyolcadikáról kelteve, amely napon, akkor éppen nagypéntek volt, a száműzöten bujdosó Fejedelem meghalt. Azóta 207 év telt el. A múlt század utolsó évtizedeinek sok tekintetben illuziókkal ragyogóvá festett Rákóczi-szemlélete, Thaly Kálmán kritikátlan Rákóczi-kultusza után a reális kutatások világánál a Fejedelem alakja mind nagyobb arányokban és emberibb mélységekből bontakozik ki előttünk. Szekfü Gyula munkái. Markó Árpád hadtörténeti tanulmányai, a Lukinich szerkesztette kétkötetes *Rákóczi-Emlékkönyv* részletkutatásai Rákóczi alakját nemcsak politikai, hanem szellemtörténeti szempontból is megvilágították: a nemzet hősi eszményképe, a hadvezér-fejedelem Rákóczi glóriája mellett a spirituális Fejedelem arculata világosodott meg és a politikai történelem Rákóczi bevonulhatott a magyar szellemiség történetébe.

A parlament előtt fölállított lovasszobor még a spanyol barokk ágaskodó díszparipáján mutatja be őt, történelmi páthossza! De Kassán. a Rákóczi-múzeumban, Mihalik Sándor igazgató vezetésével és Gerevich Tibor égisze alatt már készül Rákóczi szellemi heroizmusának, a Bujdosó remete-életének rekonstrukciója. Az asztalosmunkával foglalkozó, bútorokat, famennyezetet tervező Fejedelem — aki a tizen-nyolcadik század elejének szellemében az Ember kiépítését a bensőség és a fizikai munka irányában egyformán szorgalmazta — reánk hagyta rodostói életének egynéhány iparművészeti emlékét is. A Fejedelem dolgozószobája előttünk fog állni úgy, ahogyan Rákóczi írta benne valóságos, történetbölcseleti, önletrajzi műveit. A polcokra pedig a múzeum-

igazgató gondos erudíciója össze fogja gyűjteni a Rákóczira vonatkozó magyar és külföldi irodalmat és ott fognak felsorakozni azok a könyvek is, amiket Rákóczi olvasott: a Fejedelemlnek biblikus, történelmi, misztikus és filozófiai munkákból álló könyvtára.

Ezek a könyvek eredeti példányaikban sajnos már nem szerezhetők meg. Bizonyára ott lappanganak valamelyik konstantinápolyi kolostorban vagy francia könyvtárban. De megszerezhetők maguk a művek ugyanazokban a kiadásokban, amelyekben Rákóczi bírta őket. Addig is, amíg — remélhetőleg — egy szerencsés irodalmi expedíció meg fogja találni a Rákóczi és Mikés kezei között forgott köteteket, ez a másodpéldány-gyűjtemény is kielégítő szellemi képet fog adni arról a lelkiségről, arról a gyűjtőgondolatról, ami a könyvtár mögött rejlik.

Madarász István kassai megyéspüspök nyilatkozott a *Nemzeti Ujság* hasábjain (ápr. 1) arról a kéziratossakonyvról, amely minden bizonnyal Rákóczi környezetének latin-, francia- és magyarnyelvű áhitatossági kézikönyve volt. Az ereklye, a püspök adományából, szintén a Rákóczi-múzeum kincseit fogja gyarapítani és a múzeum igazgatósága kinyomatja az értékes dokumentumot, amelynek szövegéhez bizonyára hozzászólnak majd a szakértők. Maga az a tény, hogy a rodostói kolónia kisedd hívő gyülekezete külön imaszövegeket szerkesztett magának, mutatja, hogy elevenen lobogott bennük a Hit és áhitva keresték a közvetlen kapcsolatokat a mindenható Kegyelem égi forrásával. A végtelen Magasságokba áhítózők szellemi és vallásos feje maga Rákóczi volt, akivel szemben a nemzet nem róhatná le méltóbban háláját és kegyeletét, mint azzal, hogy összegyűjti nyomtatásban megjelent és kéziratban levő munkáit és a fegyver Hősének szellemi hagyatékát egy nagy corpus-ban kiadja. Rákóczi Összes Művei lesznek az ő eszméi győzedelmének legméltóbb emlékjélei.

Erre a kötelességünkre már 15 évvel ezelőtt felhívtam a közvélemény figyelmét (*Széphalom*, 1927). Sajnos, minden eredmény nélkül. Rákóczi műveinek publikálása terén ma is ott állunk, ahol 1876-ban voltunk, amikor a Magyar Tudományos Akadémia az eredeti latin és francia szöveggel, sajnos, magyar fordítás nélkül, kiadta Rákóczinak *Önéletírását* azaz *Vallomásait* és a *Keresztény fejedelem áhitásai* című misztikus munkáját. A kiadás azóta elfogyott és semmiképpen sem volt alkalmas arra, hogy a művelt közönség közkincsévé váljék az önismeretnek, az önmagába mélyedésnek, a benső ember megmutatásának ez a *Szent Ágoston Vallomásai* és *Prohászka Soliloquiái* mellé állítható mesterműve.

Új kiadásra várnak Rákóczinak azok a művei, amelyek francia nyelven jelentek meg a tizennyolcadik század első felében és amikből ma már alig található egy-egy ritka példány az európai könyvtárakban. Ilyen a Rákóczi *Manifesztuma* (1708); az *Elmélkedések a keresztény ember polgári életéről és erkölcséről* című morális értekezés (1751); a *Hatalomról* szóló jogbölcseleti munka (1751); a fejedelem *Emlékiratai* (1739), amelynek Thaly-féle magyar fordítása már elavult és nem is kapható, pedig a nemzeti önismeretnek egyik — Zrínyi és Széchenyi mellé állítható — dokumentuma.

Aztán ott vannak Rákóczi kiadatlan munkái, amiket több foliókötetben és kétnyelvű redakcióban a troyesi városi könyvtár őriz, ha

ugyan a háború borzalmi nem semmisítették meg őket: *Meditációk* (1723) és a 486 levélből álló *Szentírás-fölötti elmékedések* (1721-1731). Az első gazdag érzelmi tartalmával, széleskörű teológiai tájékozottságával, az istenkereső magányosságnak lírai rajzával: a a vallásos rajongásnak irodalmunkban szinte páratlanul álló megnyilatkozása. A másik *Bossuet* elmékedéseivel és áhításaival állítható párhuzamba. A világi okoskodásokban csalódott Fejedelem a Biblia rejtett értelemét keresi, előképeit és figuráit az isteni akarat által mozgatott világtörténelemnek. Rákócziak ez a hatalmas munkája kétszáz éve várja a napvilágra jövetelt. Az országgló fejedelem bámulatos teológiai műveltsége itt bontakozik ki a maga szerteágazó teljességében. Amint *Sötér István* írja a francia szellemnek magyarországi hatásáról szóló könyvében (1940, 31): Pascal és a Port-Royal késői utóda az elvesztett földi tartományok helyett gazdagabbakkal kárpótolta magát... Az elmékedő Fejedelem a legnagyobb problémákat állította föl önmagának, olyanokat, amiket csak a Hit segítségével oldhat meg a gyarló emberi elme. Mintha ebben is megnyilatkozna valami aszkétikus elszántság Rákóczi részéről: fölkeresi a gyötrő, kínzó rejtélyeket, hogy elszenvedje az értelem végességének ciliciumait és végül gyermeki hittel nyugodjon meg az Egyház tanításában. Azokra a kérdésekre; amikre *Bayle*, *Montesquieu*, *Voltaire* a fölvilágosodás szellemében válaszoltak, Rákóczi a hit szavával felel.

A *Meditációk* kiadását nemcsak az indokolja, hogy a magyar történelem egyik legnagyobb alakjának legteljesebb írói megnyilatkozása, hanem az is, hogy a tizennyolcadik századi magyar gondolkozásnak ez a munkája az európai szellemi élet történetébe is beilleszthető dokumentumokkal bővelkedik. Rákóczi emlékével szemben még súlyos kötelességeink vannak.

(Kolozsvár.)

*Zolnai Béla.*